

иные качества ее хозяина, и в бытовой и церемониальной символике (например, бунчуках, составленных из хвостов различных млекопитающих, или жезлах, символизирующих цветущий побег, не говоря уже о скипетрах). В дальнейшем, наоборот, на базе тотемистических убеждений иногда вырастают запреты на употребление в пищу тех или иных животных. Все знают, что индуисты не забивают коров. Менее известно, что древние арии не резали собак и лошадей. Эти ограничения нельзя путать с сугубо прикладным, скотоводческим и гигиеническим табу на свинину в религиях кочевых азиатских жарких странах [3, с. 158]. Таким образом, проанализировав некоторые положения отдельных мифов разных народов, мы можем сделать следующие выводы.

ЛИТЕРАТУРА

1. Савельева И. Миф и его роль в мировоззрении и культуре [Электронный ресурс] / И. С. Савельева // Credo new: теоретический журнал. – 2009. – Режим доступа: <http://credonew.ru/content/view/818/61/>
2. Тетерина Е., Питерова А. Роль мифов в развитии культуры [Электронный ресурс] / Е. А. Тетерина, А. Ю. Питерова // Философия. Социология. Культурология. – 2014. - № 2 (6). – Режим доступа: http://esj.pnzgu.ru/files/esj.pnzgu.ru/teterina_ea_piterova_ayu_14_2_15.pdf
3. Шелов-Коведяев, Ф. Введение в культурную антропологию / Ф. Шелов-Коведяев. – ГУ ВШЭ, 2005. – 373 с.

В.М. Олексенко,

доктор педагогічних наук, професор,

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва,

м. Харків, Україна

НОВИЙ ВИД НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Постановка проблеми в загальному вигляді полягає в оптимізації педагогічного процесу у вищих навчальних закладах (ВНЗ) на фоні поширення глобальних тенденцій у сфері освіти.

Очевидний зв'язок зазначеної проблеми з важливими теоретичними та практичними завданнями підготовки фахівців, що зазначено у прийнятому минулого року Верховною Радою України Законі «Про вищу освіту». Цей Закон установлює основні засади функціонування системи вищої освіти з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства у кваліфікованих фахівцях [1].

Результати аналізу останніх досліджень і публікацій свідчать про значний інтерес учених до поставленої проблеми як у загальному плані (В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень та ін.), так і до окремих її аспектів (Н. І. Олексенко, О. С. Падалка, О. Г. Ярошенко та ін.). Вчені розкривають функції сучасного заняття, доводять необхідність неперервності освіти, підвищення значущості освіти як для окремої людини, так і для суспільства, обґрунтовують необхідність активізації пізнавальної діяльності. Видання [2] присвячене вихованню професіонала, фундаменталізації, гуманізації й гуманітаризації освіти, впровадженню нових педагогічних технологій, їхньому психолого-педагогічному забезпеченню. Зазначається, що впроваджуючи нове, не можна відкидати те, на чому загалом тримається освіта й виховання, – суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога та студента, ефективність якої підтверджена практикою з часів Академії великого Платона. У статті [3] розкрито аспекти формування культури при підготовці фахівців у ВНЗ як за денною, так і дистанційною формами навчання. Спрямованість навчального процесу на максимальний розвиток здібностей майбутнього фахівця, урахування його пізнавальних особливостей, створення сприятливих психологічних умов для співпраці викладача та студентів, у результаті якої молодь відкриває знання, знаходить істини за індивідуальною траєкторією особистого шляху одержання професії, досліджується в [4; 5; 6].

Нові публікації з поставленої проблеми необхідні, результати досліджень постійно входять у життя, практику підготовки фахівців. У той же час недостатньо приділяється уваги розробленню нових видів навчальних занять у науковій літературі.

Мета статті – розкрити новий вид навчальних занять, який сприяє оптимізації процесу підготовки конкурентоспроможних фахівців у ВНЗ.

Жодна наука не може навчити солов'я співати, голуба – літати, яблуню – родити яблука. Цьому «навчила» їх сама природа. Отже, технологію проведення навчальних занять логічно брати з самої «при-

роди», із життя. Подібно до того, як окультурену яблуню треба берегти від несприятливих впливів, потрібно й особистість застерегти від різних суспільних пороків, дати розвиток їхнім природним внутрішнім задаткам, спрямувати їх на самовдосконалення, самоосвіту тощо. Народні прислів'я, приказки підказали конкретні вимоги до організації навчальної діяльності [7].

Діяльність – основа життя людини, джерело розвитку власного потенціалу, самовдосконалення, цілком природне явище, зумовлене самою нервовою системою. Дитині від народження властива потреба в діяльності. Навіть немовля, якщо позбавити його можливості рухатися, пручається, плаче, проявляє незадоволення. Коли ж починає ходити набагато зростає потреба в діяльності, в ознайомленні з оточуючим середовищем. Аксиомою є те, що в студентів потреба в діяльності природно збільшується. Діяльність – головна умова існування й розвитку, формування і виявлення своєї індивідуальності, народження і удосконалення самореалізації.

Чи маємо ми право позбавити студентів на заняттях природної цілеспрямованої практичної дії, бажання перевести власні потенційні можливості в активну творчу навчальну діяльність? Ледарювання студента на заняттях, механічні записи, впевненість в тому, що ніякого самовиявлення і створення умов для самореалізації не буде – страшенна небезпека. На нашу думку, заняття пасивного сприймання інформації – це заняття в напівтемряві. Чи не краще дати молоді можливість мобілізувати свої психологічні і психофізіологічні системи для забезпечення виконання операційних, мотиваційних і соціально-психологічних провідних аспектів професійної підготовки?

Роздуми над тим як розпізнати індивідуальні природні можливості, перевести їх в активну діяльність, створити умови для самореалізації студентів, вдосконалити і розвинути їхні індивідуальні траєкторії самоосвіти, закріплювати особистісні зростання в процесі самоствердження привели до створення нового виду навчальних занять. Такі заняття мають нову структуру, нову технологію і названі нами студактивними [8]. Порівнюючи всі види навчальних занять, ми дійшли висновку, що студактивні заняття відрізняються від уже відомих (лекцій, практичних, лабораторних, семінарських та інших занять) специфічною організацією цілісної педагогічної діяльності всіх учасників заняття, способом здобуття компетентностей майбутніх фахівців, типом керування пізнавальною діяльністю.

Наше дослідження показало, що активна діяльність студента на студактивних заняттях – це той стрижень, на якому тримаються реально засвоєні знання, відбувається становлення майбутнього фахівця, самовдосконалення, самоствердження, здійснюється саморозвиток творчих якостей студента, його здатність сприймати, аналізувати і застосовувати нові наукові ідеї в умовах самостійної професійної роботи.

Обґрунтовано науковий зміст, дидактичні функції, етапи формування особистості та загальні принципи організації і проведення студактивних занять: свідомого самостійного навчання, доступності й індивідуалізації, спіралеподібності, взаємного збагачення студентів, взаємо- і самоконтролю, свідомої навчально-пізнавальної активності, свободи, партнерства і співробітництва, колегіальності, систематичності і послідовності, зв'язку навчання з професійною діяльністю, творчості, успіху та самоактуалізації, наочності, науковості навчання тощо.

Встановлено, що методичний аспект організації студактивного заняття полягає в оволодінні формами і методами найефективнішої роботи як викладачеві для організації і надання допомоги студентам у подоланні труднощів та усуненні помилок, так і майбутнім фахівцям для активної діяльності з урахуванням їхньої індивідуальності і специфіки предмета. Активна діяльність студента здійснюється при:

- вивченні нового матеріалу,
- складанні завдань, запитань тощо,
- аналізі відповідей,
- оцінюванні знань та ін.

Розкрито організаційні, навчально-пошукові та соціально-психологічні методи стимулювання майбутніх фахівців, чинники забезпечення ефективності студактивного заняття. З'ясовано, що одним із найважливіших факторів, які впливають на результативність студактивного заняття, є управління викладачем активною діяльністю студентів, на основі чого виокремлено основні складові цього процесу. Зокрема, орієнтовна структура методичних рекомендацій для керованої самостійної позааудиторної роботи може містити такі основні розділи:

1. Список рекомендованої літератури.
2. Актуальність теми (значення для професійної діяльності, міжпредметні зв'язки).
3. Перелік основних понять, якими повинен оволодіти студент з даної теми.
4. Усвідомлення студентами навчального матеріалу згідно з планом.
5. Порівняльний аналіз вивченого навчального матеріалу з раніше засвоєним, осмислення внутрішніх закономірностей, виконання пізнавальних завдань для самопідготовки та самоконтролю.

6. Навчальні завдання для самокорекції вихідного рівня знань та вмінь.

7. Творчий процес узагальнення і систематизації знань, вмінь і навичок з теми: складання запитань до однокурсників, завдань, графіків, схем тощо, а також брейн-ринги, кросворди, тести, контрольні завдання.

8. Самооцінка з осмислення і усвідомлення теми.

Методи засвоєння знань базуються на свідомому, самостійному здобуванні нових знань, формуванні динамічного стереотипу самовдосконалюватись, саморозвиватись, залученні до постійного активного процесу відкриття, дослідження дослідженого. Застосовуються різні типи консультацій для студентів з низьким, середнім і високим рівнями підготовки.

Обґрунтовано макроструктуру студативного заняття, яка визначається на основі забезпечення активної індивідуальної роботи кожного студента в єдиному процесі здобуття та якісного формування компетентностей, що дозволяє вести невимушене спілкування учасникам навчання, ділитися результатами своєї праці.

Розкрито кроки організації студативного заняття від його нормування до аналізу якості знань від спілкування. Розроблені прийоми інтерактивної взаємодії, які добре себе зарекомендували під час студативних занять.

На підставі наукових теоретичних розробок встановлено, що технологія проведення студативного заняття повинна складатися з кількох етапів, здійснюватися як поза аудиторією, так і в аудиторії та забезпечувати досвід взаємозв'язків з одногрупниками, наближених до виробничих із співробітниками. Для формування практичних стосунків студентів з керівником виробництва навчання на студативному занятті організоване так, що студенти виступають у ролі викладача, керівника, лідера. Тоді майбутній фахівець стає співавтором заняття, виконує функцію педагога і розуміє необхідність самоосвіти, починає вчитися по-справжньому. Переважно все на занятті студенти здійснюють самостійно. Кожен є безпосереднім діяльним учасником педагогічного процесу, який знайшов свій шлях активного опанування навчальним матеріалом. На занятті засвоєний теоретичний матеріал одразу ж закріплюється практичними навичками самостійного складання завдань різного характеру: завдання на міжпредметні зв'язки, професійну чи побутову спрямованість, результат розв'язання яких має практичне застосування, завдання-вірші, що активізує пізнавальну діяльність, стимулює розкриття творчих здібностей студентів, формує в них любов до предмета, професії. З'ясовано, що студенти активніше працюють над розв'язанням завдань, запропонованих колегами з навчання.

Доведено, що нові форми діяльності сприяють зникненню у молоді і хвилювання, і знервованості, і в'ялості, і повільності, бо всі ці аномалії здебільшого є цілком природними захисними реакціями психіки на багаторічні невдачі в навчанні та пов'язані з ними докори. При відкритому висловлюванні своїх суджень студенти користуються опорними сигналами, тезами, планом відповіді, творчим конспектом, алгоритмами розв'язання задач тощо. Рамки обов'язкової розповіді повністю виключають випадкові зриви, сприяють виникненню почуття впевненості в успіху і тим самим благотворно позначаються на психологічному кліматі заняття.

Особливість інноваційної технології полягає в тому, що здійснюється обґрунтоване оцінювання діяльності кожного студента всіма учасниками студативного заняття. Проаналізовані принципи, критерії, функції та основні вимоги оцінювання. Введена індивідуальна й колективна оцінка досягнень майбутнього фахівця, причому не тільки за кінцевим результатом, а й протягом усього процесу діяльності. Контроль здійснюється переважно студентами і тому вони визнають свої досягнення. Об'єктивна успішність діяльності майбутнього інженера приводить до розуміння її значимості, сприяє подоланню багатьох негативізмів. Студент здобуває навички оцінювання діяльності інших, що потрібно для майбутньої роботи в умовах виробничого процесу.

На студативному занятті створюються такі умови навчання і виховання, де кожен не тільки пізнає основи наук і своєї майбутньої професії, а й свідомо займає активну особистісну позицію в спільній з викладачем та іншими студентами діяльності, розкриваючи свої потенційні можливості.

Встановлено, що технологія проведення студативних занять сприяє розвитку в майбутніх фахівців не тільки вмінь самостійної роботи, а й коротко схематично записувати свій виступ чи розв'язання завдання, креативності, мислення, інтелектуальних здібностей, комунікаційних навичок: керувати своєю поведінкою, висловлювати свою думку, ставити запитання, коректно переконати у неправоті, змінити думку тощо, формуванню організаторських здібностей, лідерських якостей, відповідальності, вміння частково-пошукової роботи, застосуванню наявних знань у нестандартних ситуаціях, толерантному відношенні до опонентів, співробітництву, оцінюванню наслідків своїх дій і дій однокурсників з різних точок зору, забезпеченню взаємозв'язків з одногрупниками, наближених до виробничих стосунків між колегами тощо.

З прийняттям Закону України «Про вищу освіту» ВНЗ отримали реальну можливість встановлювати нові види навчальних занять, зокрема студактивні. Наше дослідження дозволило дійти висновку, що технологія проведення студактивних занять інтенсифікаційна і може сприяти зменшенню загальної кількості годин аудиторної роботи. У той же час для повноцінного проведення таких занять недостатньо однієї пари. Бажано 3-4 години підряд. Не рекомендується переривати заняття на 2+2, або 2+1 години тим більше на різні дні тижня. Запровадження студактивних занять до педагогічного процесу ВНЗ потребує деяких змін до розкладу навчальних занять, а саме, наприклад, 1 раз на місяць збільшити тижневе навантаження з конкретної або кожної дисципліни на 1-2 години. Для деяких великих ВНЗ такі зміни можуть виявитися проблематичними, але для решти це не призведе до непорозумінь.

ВИСНОВКИ. Розроблений новий вид навчальних занять, де здійснюється нова розвивальна педагогічна взаємодія у процесі єдності здобуття теоретичних знань і формування умінь та навичок їх практичного самостійного застосування; впровадження нової форми продуктивної цілеспрямованої активної діяльності учасників заняття домінантою якої є вільна комунікація, творче самовираження й самовдосконалення з персональною відповідальністю студента за результати своєї праці; формування лідерських якостей та якостей керівника виробництва; вироблення власного стилю поведінки, який позитивно вплине на адаптацію до нового оточення і визначиться правилами і нормами трудової діяльності; кореляція діяльності викладача з індивідуальними особливостями студента без стресогенних факторів, які спричиняють прояв різного типу негативізмів і депресивної пасивності; демократичне колегіальне управління педагогічним процесом; перманентний моніторинг якості знань майбутніх фахівців інженерних спеціальностей; цілісна система виховного впливу з найповнішим використанням потенціалу вищої технічної школи. Такі навчальні заняття названо студактивними.

На основі структури, принципів, дидактичних функцій студактивних занять розроблена технологія їх проведення, яка вирізняється прогредієнтним, активним, творчим, самостійним здобуванням студентами компетентностей у взаємозв'язку з саморефлексією, самовдосконаленням, самореалізацією під впливом колегіальності, орієнтується на професійний інтерес, спрямована на реалізацію всіх етапів заняття і включає кроки організації студактивного заняття, управління самостійною позааудиторною роботою й активною діяльністю студентів, застосування методів стимулювання, впровадження розроблених прийомів інтерактивної взаємодії.

Перспективою подальших розвідок у даному напрямі є дослідження типів студактивних занять.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту». – Голос України. – 6 серпня 2014. – № 148 (5898). – С. 9–19.
2. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. – К. : Знання України, 2005. – 804 с.
3. Олексенко Н. І. Формування культури при вивченні хімічних дисциплін / Надія Олексенко // Новий колегіум. – 2005. – № 6. – С. 69–74.
4. Олексенко В. М. Інноваційні заходи щодо підготовки фахівців / В. М. Олексенко // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2006. – Вип. 44. – С. 37–43.
5. Падалка О. С. Психолого-педагогічні основи навчання : навч. посібник / Скрипченко О. В., Падалка О. С., Скрипченко Л. О. – К. : Український Центр духовної культури, 2003. – 328 с.
6. Олексенко В. М. Гуманітарні та культурологічні підходи до проблем підготовки інженерів – майбутніх керівників виробництва / В. М. Олексенко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХПІ», 2002. – Ч. 2. – С. 108–114.
7. Олексенко В. М. Вчити, хвилюючи думку / В. М. Олексенко // Наукові записки Харківського військового університету Міноборони України. Серія : Соціальна філософія, педагогіка, психологія. – Харків : ХВУ, 2002. – Вип. XIV. – С. 127–137.
8. Олексенко В. М. Ефективні шляхи вдосконалення змісту і форм підготовки спеціалістів ВНЗ / В. М. Олексенко // Вища освіта України. – 2004. – № 2. – С. 66–70.